

Н.Л. Марусяк

ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Н.Л. Марусяк

ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Методичні рекомендації

Чернівці

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

2026

УДК 658.14/.17(072)
М 296

*Друкується за ухвалою вченої ради економічного факультету
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
(протокол № 5 від 18.02.2026 р.)*

Марусяк Н.Л.

М 296 Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : метод.
реком. / Н.Л. Марусяк. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю.
Федьковича, 2026. 52 с.

Для здобувачів освіти, які опановують навчальну дисципліну «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання», важливим є підвищення рівня сформованості загальних і професійних компетентностей майбутнього економіста. Реалізації цієї мети сприятиме виконання комплексу навчальних завдань, що передбачає підготовку змістовних відповідей на питання за темами курсу, засвоєння та тлумачення термінів глосарію, виконання завдань для самостійної роботи, а також обґрунтоване формулювання власної позиції під час обговорення питань дискусійного характеру.

УДК 658.14/.17(72)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2026
© Марусяк Н. Л., 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	6
Тема 1. Основи фінансової діяльності суб'єктів господарювання	6
Тема 2. Особливості фінансування суб'єктів господарювання різних форм організації бізнесу	9
Тема 3. Формування власного капіталу суб'єктів господарювання	13
Тема 4. Внутрішні джерела фінансування суб'єктів господарювання	16
Тема 5. Дивідендна політика суб'єктів господарювання	20
Тема 6. Фінансування суб'єктів господарювання за рахунок позикового капіталу	23
МОДУЛЬ 2. НАПРЯМКИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	28
Тема 7. Фінансова діяльність на етапі реорганізації підприємств	28
Тема 8. Фінансові інвестиції суб'єктів господарювання	31
Тема 9. Оцінка вартості підприємства	35
Тема 10. Фінансовий контролінг на підприємстві	38
Тема 11. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання	42
Тема 12. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності	46
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	50

ПЕРЕДМОВА

Актуальність вивчення дисципліни «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання» зумовлена ключовою роллю фінансів у забезпеченні стабільного функціонування та розвитку підприємств в умовах ринкової економіки, глобалізації, цифровізації бізнес-процесів і зростання рівня економічної невизначеності.

Посилення впливу фінансових ризиків, нестабільність макроекономічного середовища, зміни податкового та фінансового законодавства, обмежений доступ до фінансових ресурсів вимагають від фахівців глибоких знань у сфері організації фінансової діяльності, фінансового планування, бюджетування, ефективної структури капіталу підприємства. Саме тому вивчення дисципліни є необхідним для формування у здобувачів здатності забезпечувати фінансову стійкість та прибутковість суб'єктів господарювання.

Отже, вивчення дисципліни «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання» є актуальним і необхідним для формування системного фінансового мислення, практичних навичок та професійних компетентностей, що забезпечують ефективну діяльність підприємств і сприяють сталому розвитку економіки в цілому.

Дисципліна належить до вибіркових освітніх компонентів освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування» і спрямована на поглиблення загальних та фахових компетентностей майбутніх економістів. Її опанування дає змогу здобувачам освіти набути практичних навичок організації фінансової діяльності підприємства, формування оптимальної структури капіталу, планування та контролю фінансових показників, управління інвестиціями, вартістю капіталу та фінансовими результатами.

Важливе місце у процесі засвоєння дисципліни займає самостійна робота студентів. З цією метою розроблено

методичні рекомендації, які сприяють системному та ефективному опрацюванню навчального матеріалу і включають:

- ❖ перелік питань для вивчення, що охоплюють ключові теоретичні та практичні аспекти фінансової діяльності суб'єктів господарювання;
- ❖ поради щодо опрацювання кожної теми з акцентом на найбільш важливі та проблемні питання;
- ❖ глосарій основних термінів і категорій дисципліни;
- ❖ завдання для самостійної роботи, спрямовані на закріплення знань і розвиток аналітичного мислення;
- ❖ запитання дискусійного характеру, що формують уміння аргументувати власну позицію та оцінювати альтернативні управлінські рішення.

Методичні рекомендації покликані забезпечити підтримку здобувачів освіти у процесі самостійного опанування дисципліни та сприяти формуванню професійних компетентностей, необхідних для успішної діяльності у сфері фінансів суб'єктів господарювання.

Самостійне вивчення матеріалу курсу «Фінансова діяльність суб'єктів господарювання» передбачає використання різноманітних джерел інформації. Для поглиблення теоретичних знань і якісного виконання практичних завдань студентам рекомендовано користуватися підручниками і навчальними посібниками, законодавчими та нормативно-правовими актами, а також офіційними інформаційними ресурсами.

МОДУЛЬ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Тема 1. Основи фінансової діяльності суб'єктів господарювання

Перелік питань:

- 1.1. Капітал підприємства та джерела його формування*
- 1.2. Зміст та основні завдання фінансової діяльності суб'єктів господарювання*
- 1.3. Принципи організації фінансової діяльності суб'єктів господарювання*
- 1.4. Методи фінансування суб'єктів господарювання*

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Економічна сутність капіталу підприємства як основи фінансової діяльності суб'єктів господарювання, його роль у забезпеченні безперервності виробничого процесу та досягненні стратегічних цілей розвитку. Характеристика капіталу за напрямками вкладання та капітал як абстрактна вартість, що характеризує сукупність усіх позицій пасиву балансу.
- Зміст фінансової діяльності суб'єктів господарювання як системи економічних відносин, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів. Основні завдання фінансової діяльності на різних етапах функціонування підприємства.
- Принципи організації фінансової діяльності (самостійність, самофінансування, самоокупність, відповідальність за фінансові результати, створення фінансових резервів), їх значення для ефективного управління фінансами підприємства в ринкових умовах.

- Методи фінансування суб'єктів господарювання, зокрема самофінансування, кредитування, залучення інвестицій, бюджетне фінансування, а також умови та доцільність їх застосування залежно від фінансового стану й стадії розвитку підприємства.
- Організаційна структура фінансових служб залежно від форми організації бізнесу, обсягів та напрямів діяльності суб'єктів господарювання.
- Форми фінансування суб'єктів господарювання залежно від мети фінансування, джерел надходження капіталу, правового статусу капіталодавців.

Глосарій:

- фінансова діяльність
- капітал підприємства
- власний капітал
- позиковий капітал
- фінансові ресурси
- абстрактний капітал
- конкретний капітал
- самофінансування
- самоокупність
- основний капітал
- оборотний капітал
- фінансова робота
- фінансове планування
- фінансування суб'єктів господарювання
- фінансові ризики
- інвестиційна діяльність
- кредитування
- центр прибутковості
- фінансові резерви
- прибутковість
- ліквідність
- фінансова незалежність
- рефінансування

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Розглянути критерії прийняття фінансових рішень суб'єктів господарювання та їх вплив на результати фінансово-господарської діяльності.
2. Дослідити сутність і основні положення класичної теорії фінансування підприємства.
3. Вивчити зміст теореми іррелевантності та умови її застосування в теорії структури капіталу.
4. Дослідити теорію оптимізації портфеля інвестицій і її значення для управління інвестиційними ризиками.
5. Проаналізувати модель оцінки дохідності капітальних активів (САРМ) та можливості її практичного використання.
6. Розглянути положення неоінституційної теорії фінансування та її роль у прийнятті фінансових рішень.
7. Обґрунтувати концепцію максимізації вартості капіталу власників як ключову мету фінансової діяльності підприємства.

Запитання дискусійного характеру:

1. Чи можна вважати капітал підприємства лише сумою фінансових ресурсів, чи він є ширшою економічною категорією? Обґрунтуйте свою позицію.
2. Яке значення має структура капіталу для забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства?
3. Чи завжди зростання обсягу капіталу підприємства сприяє підвищенню ефективності його діяльності?
4. Наскільки фінансова діяльність підприємства залежить від стадії його життєвого циклу? Наведіть приклади.
5. Які завдання фінансової діяльності є пріоритетними в умовах економічної нестабільності?
6. Чи можна принцип самофінансування вважати універсальним для всіх суб'єктів господарювання?

7. У чому полягає взаємозв'язок між принципами організації фінансової діяльності та фінансовою відповідальністю підприємства?
8. Які ризики виникають у разі недотримання принципу створення фінансових резервів?
9. Який метод фінансування є найбільш доцільним для підприємства на початковій стадії розвитку і чому?
10. Чи завжди залучення позикового капіталу є виправданим з позиції зростання вартості підприємства?
11. Як форма організації бізнесу впливає на структуру фінансових служб і процес прийняття фінансових рішень?
12. Чи може поєднання різних форм і методів фінансування забезпечити оптимальний баланс між прибутковістю та фінансовою безпекою підприємства?

Тема 2. Особливості фінансування суб'єктів господарювання різних форм організації

Перелік питань:

- 2.1. Характеристика організаційно-правових форм підприємницької діяльності*
- 2.2. Фінансова діяльність господарських товариств*
- 2.3. Фінансова діяльність державних підприємств*
- 2.4. Особливості фінансової діяльності кооперативів та їх об'єднань*

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Організаційно-правові форми підприємницької діяльності, їх класифікація та ключові відмінності з позиції формування капіталу, майнової відповідальності, порядку розподілу прибутку й фінансової автономії суб'єктів господарювання.

- Вплив організаційно-правової форми на фінансову діяльність підприємства, зокрема на вибір джерел фінансування, можливості залучення інвестицій, доступ до кредитних ресурсів та рівень фінансових ризиків.
- Фінансова діяльність господарських товариств (акціонерних, товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю): порядок формування статутного капіталу, особливості розподілу прибутку, дивідендна політика, відповідальність учасників за зобов'язаннями товариства.
- Специфіка фінансової діяльності державних підприємств, зокрема джерела формування фінансових ресурсів, роль бюджетного фінансування, державного контролю, особливості використання прибутку та обмеження фінансової самостійності.
- Особливості фінансової діяльності кооперативів та їх об'єднань, включаючи пайові внески як основу формування капіталу, принципи кооперативної власності, розподіл доходів між членами та спрямування фінансових ресурсів на спільні потреби.
- Порівняльна характеристика фінансових можливостей різних форм організації бізнесу з урахуванням їх переваг і недоліків у контексті забезпечення фінансової стійкості та довгострокового розвитку.
- Зв'язок фінансової діяльності з правовим регулюванням, норм законодавства, що визначають порядок фінансування, оподаткування та фінансової звітності суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм.

Глосарій:

- суб'єкти господарювання
- підприємницька діяльність
- організаційно-правова форма
- господарське товариство
- корпорації

- облігації
- приватне акціонерне товариство
- кооператив
- акціонерний капітал
- статутний капітал
- пайовий капітал
- дивідендна політика
- самофінансування
- бюджетне фінансування
- унітарне підприємства
- фінансова самостійність
- фінансова відповідальність
- державні підприємства
- розподіл прибутку
- публічне акціонерне товариство
- акції
- товариство з обмеженою відповідальністю
- товариство з додатковою відповідальністю

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Розглянути особливості фінансової діяльності господарських товариств.
2. Дослідити критерії прийняття рішення щодо вибору організаційно-правової форми суб'єкта господарювання.
3. Проаналізувати специфіку фінансової діяльності суб'єктів малого підприємництва.
4. Дослідити особливості організації та здійснення фінансової діяльності акціонерних товариств.
5. Розглянути фінансові аспекти діяльності товариств з обмеженою відповідальністю та товариств з додатковою відповідальністю.
6. Проаналізувати фінансову діяльність спільних підприємств та джерела формування їх капіталу.

7. Дослідити особливості фінансової діяльності комунальних підприємств в умовах ринкової економіки.

Запитання дискусійного характеру:

1. Які переваги та недоліки різних організаційно-правових форм підприємств з точки зору фінансування?
2. Чи доцільно для малого бізнесу обирати форму акціонерного товариства? Чому?
3. Як фінансова діяльність державних підприємств відрізняється від господарських товариств?
4. Який вплив форми власності на структуру капіталу підприємства?
5. Чи повинні кооперативи дотримуватися тих самих принципів фінансування, що й комерційні підприємства?
6. Які ризики пов'язані з фінансуванням спільних підприємств із іноземним капіталом?
7. Наскільки важлива організаційно-правова форма для залучення зовнішніх інвестицій?
8. Чи варто комунальним підприємствам використовувати кредитування так само активно, як приватним?
9. Як фінансова структура підприємства впливає на його конкурентоспроможність?
10. Чи доцільно державним підприємствам формувати власні фінансові резерви так, як це роблять приватні компанії?
11. Які особливості управління фінансами у товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю?
12. Які елементи фінансового планування є ключовими для стабільності підприємства незалежно від його організаційно-правової форми?

Тема 3. Формування власного капіталу підприємства

Перелік питань:

3.1. Складові та функції власного капіталу підприємства

3.2. Формування статутного капіталу підприємств різної форми власності

3.3. Збільшення статутного капіталу підприємств

3.4. Особливості зменшення статутного капіталу підприємств

3.4. Резервний капітал підприємства, його види та джерела формування

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Сутність власного капіталу підприємства та його функції як фінансової основи діяльності суб'єкта господарювання. Важливо зрозуміти переваги та недоліки фінансування діяльності підприємств за рахунок власного капіталу.
- Складові власного капіталу, включаючи статутний, додатковий, резервний капітал, нерозподілений прибуток, їх роль у забезпеченні стабільності підприємства та виконанні фінансових зобов'язань.
- Формування статутного капіталу для підприємств різної організаційно-правової форми: акціонерних товариств, товариств з обмеженою або додатковою відповідальністю, державних підприємств. Особливості та правові вимоги до розміру та внесків капіталу.
- Збільшення статутного капіталу, його методи (додаткові внески учасників, розміщення акцій, реінвестування прибутку) та економічні наслідки для фінансової діяльності підприємства.

- Зменшення статутного капіталу, причини та процедури (скорочення через збитки, повернення частки учасникам, реорганізація), а також методи зменшення.
- Резервний капітал підприємства, його види та джерела формування, значення для покриття непередбачених витрат, забезпечення фінансової безпеки та підтримки стабільності власного капіталу.
- Взаємозв'язок між зміною капіталу та фінансовими показниками підприємства, такими як ліквідність, рентабельність та платоспроможність.
- Правові та нормативні вимоги, що регламентують формування, збільшення і зменшення власного капіталу, зокрема відповідність Закону України «Про господарські товариства» та інших нормативних актів.

Глосарій:

- власний капітал
- зареєстрований капітал
- капітал у дооцінках
- додатковий капітал
- резервний капітал
- накопичений прибуток
- цільове фінансування
- частка власника
- акції
- паї
- капіталізація прибутку
- збільшення капіталу
- зменшення капіталу
- внески учасників
- права акціонерів
- розподіл прибутку
- непокритий збиток
- неоплачений капітал
- вилучений капітал

- реінвестування
- капіталовіддача
- емісійний курс акції
- ринковий курс акції
- капітальний резерв
- приховані резерви
- переважні права на купівлю акцій
- ліквідність
- номінальна вартість акцій
- балансова вартість акцій

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Розглянути сутність та порядок переоцінки активів підприємства, оцінити її вплив на величину та структуру власного капіталу.
2. Дослідити способи збільшення статутного капіталу за рахунок внесків власників та учасників, визначити переваги та ризики такого збільшення.
3. Проаналізувати процес перерозподілу частини власного капіталу підприємства та його вплив на фінансову стійкість.
4. Вивчити процедуру зменшення статутного капіталу шляхом деномінації та її наслідки для фінансового стану підприємства.
5. Дослідити механізм зменшення номінальної вартості акцій, розглянути вплив цього процесу на власників та інвесторів.

Запитання дискусійного характеру:

1. Чи повинна структура власного капіталу підприємства бути максимально консервативною чи більш гнучкою?
2. Які переваги та ризики збільшення статутного капіталу за рахунок додаткових внесків власників?

3. Наскільки доцільним є використання резервного капіталу для покриття поточних витрат підприємства?
4. Як впливає зміна власного капіталу на фінансову стійкість підприємства?
5. Які фактори визначають вибір форми власності та структури капіталу підприємства?
6. Чи є доцільним реінвестування прибутку для формування власного капіталу на малих підприємствах?
7. Як забезпечити баланс між залученням зовнішніх інвестицій та збереженням контролю власників?
8. Чи повинна держава регулювати мінімальний рівень статутного капіталу для всіх видів підприємств?
9. Які наслідки для підприємства має зменшення статутного капіталу?
10. Як зміни в економічному середовищі впливають на політику формування власного капіталу?
11. Чи впливає зміна номінальної вартості акцій на інвестиційну привабливість підприємства та на відносини з акціонерами?

Тема 4. Внутрішні джерела фінансування суб'єктів господарювання

Перелік питань:

- 4.1. Суть самофінансування та характеристика його видів*
- 4.2. Характеристика відкритого та прихованого самофінансування*
- 4.3. Формування власних фінансових ресурсів суб'єкта господарювання*
- 4.4. Показники інтенсивності використання власного капіталу*

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Суть самофінансування як методу фінансового забезпечення розширеного відтворення суб'єкта господарювання за рахунок власних та прирівняних до них фінансових ресурсів. Характеристика чистого та валового самофінансування.
- Види самофінансування: відкрите (розподіл прибутку, формування резервного капіталу) та приховане (амортизаційні відрахування, нерозподілені прибутки, інші внутрішні резерви), їх переваги та обмеження.
- Механізми формування власних фінансових ресурсів підприємства, джерела власних фінансових ресурсів підприємства (чистий прибуток, амортизаційні відрахування, сума емісійного доходу, який спрямовується на збільшення статутного капіталу та інші кошти, з яких не сплачують податок на прибуток), взаємозв'язок між фінансовими результатами діяльності та можливістю самофінансування.
- Показники інтенсивності використання власного капіталу як індикатори самофінансування інвестиційної та операційної діяльності підприємства, способи їх розрахунку та оцінка ефективності використання власного капіталу підприємства.

Глосарій:

- самофінансування
- відкрите самофінансування
- приховане самофінансування
- нерозподілений прибуток
- резервний капітал
- амортизаційні відрахування
- валове самофінансування
- чисте самофінансування
- власний капітал
- джерела фінансування

- фінансові ресурси підприємства
- чистий прибуток
- приховані резерви
- переоцінка зобов'язань
- недооцінка активів
- фінансовий результат
- інтенсивність використання капіталу
- внутрішні резерви
- рентабельність власного капіталу
- рентабельність самофінансування
- капіталовіддача власного капіталу
- капіталомісткість власного капіталу
- тривалість обороту власного капіталу

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Проаналізувати процес формування прибутку на підприємстві та визначити роль амортизаційних відрахувань у накопиченні фінансових ресурсів.
2. Дослідити показники самофінансування підприємства для операційної та інвестиційної діяльності, порівняти їх між собою та оцінити ефективність використання внутрішніх джерел фінансування.
3. Скласти класифікацію внутрішніх джерел фінансування підприємства та визначити їх роль у забезпеченні фінансової стійкості.
4. Розглянути основні методи нарахування амортизації, оцінити їх вплив на формування фінансових ресурсів та на фінансовий результат підприємства.
5. Визначити чистий грошовий потік підприємства та проаналізувати його як індикатор можливостей фінансування діяльності за рахунок внутрішніх джерел.

Запитання дискусійного характеру:

1. Які переваги та недоліки відкритого та прихованого самофінансування?
2. Чи може підприємство повністю забезпечити свої потреби у фінансуванні лише за рахунок внутрішніх джерел?
3. Які фактори впливають на здатність підприємства формувати власні фінансові ресурси?
4. Як самофінансування впливає на фінансову стійкість і ліквідність підприємства?
5. Чи доцільно використовувати нерозподілений прибуток для інвестування в ризикові проекти?
6. Яким чином амортизаційні відрахування можуть впливати на фінансові результати підприємства?
7. Які існують обмеження при використанні резервного капіталу для фінансування поточної діяльності?
8. Чи є різниця у підходах до самофінансування між приватними та державними підприємствами?
9. Як планування та контроль над використанням внутрішніх джерел фінансування впливають на ефективність капіталу?
10. Яку роль відіграє самофінансування у забезпеченні незалежності підприємства від зовнішніх кредиторів?
11. Чи доцільно використовувати самофінансування як основний інструмент для розширення виробництва?
12. Як внутрішні джерела фінансування впливають на довгострокову інвестиційну привабливість підприємства?

Тема 5. Дивідендна політика суб'єкта господарювання

Перелік питань:

- 5.1. Зміст, значення та принципи дивідендної політики*
- 5.2. Порядок нарахування та форми виплати дивідендів*
- 5.3. Прийоми дивідендної політики та методи нарахування дивідендів*
- 5.4. Оцінка дивідендної політики та їх результатів*

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Дивідендна політика як інструмент максимізації ринкової вартості підприємства. Роль дивідендної політики у формуванні інвестиційної привабливості підприємства та забезпеченні балансу інтересів власників і самого суб'єкта господарювання.
- Основні принципи дивідендної політики та їх вплив на фінансову стійкість і ринкову вартість підприємства. Чинники, що впливають на дивідендну політику.
- Порядок нарахування дивідендів відповідно до чинного законодавства, умов прийняття рішень щодо їх виплати, а також форми виплати дивідендів (грошова, майнова, у вигляді додаткових акцій) та особливості їх застосування.
- Основні прийоми та методи нарахування дивідендів (політика стабільних дивідендів, гнучка дивідендна політика, залишкова дивідендна політика, політика мінімальних гарантованих дивідендів, політика стійкого приросту дивідендів), їх переваги, недоліки та сфери доцільного використання.
- Показники оцінки дивідендної політики, зокрема коефіцієнти обігу акціонерного капіталу (коефіцієнт чистого прибутку на одну акцію, показник дивідендних виплат на одну звичайну акцію) та коефіцієнти оцінки

ринком капіталу дохідності акцій (мультиплікатор курсу акції, мультиплікатор дивіденду акції (цінність акції), їх вплив на фінансові результати діяльності підприємства.

Глосарій:

- дивідендна політика
- дивіденди
- чистий прибуток
- нерозподілений прибуток
- дата виплати
- дата перепису
- акціонер
- дивідендна дохідність
- коефіцієнт дивідендних виплат
- реінвестування прибутку
- залишковий метод нарахування дивідендів
- метод гнучкої дивідендної політики
- метод стабільних дивідендів
- дивіденд на акцію
- капіталізація прибутку
- маса дивіденду
- приховані дивіденди
- ринкова вартість підприємства
- метод стабільної та бонусної частини
- корпоративні права
- мультиплікатор курсу акцій
- коефіцієнт дивідендних виплат
- коефіцієнт реінвестування
- мультиплікатор дивіденду акції

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Опрацювати порядок нарахування та виплати дивідендів, звернувши увагу на джерела їх виплати, строки нарахування та законодавчі обмеження.
2. Дослідити специфічні прийоми дивідендної політики, що застосовуються суб'єктами господарювання, та визначити умови їх використання.
3. Проаналізувати методи нарахування та форми виплати дивідендів, оцінити їх вплив на фінансовий стан і ліквідність підприємства.
4. Визначити та охарактеризувати основні показники, що використовуються для оцінки дивідендної політики підприємства.
5. Розкрити сутність концепції іррелевантності (нейтральності) дивідендної політики та обґрунтувати можливість її застосування на практиці.
6. Дослідити концепцію пріоритетності дивідендів, проаналізувавши її переваги, недоліки та вплив на інвестиційну привабливість підприємства.

Запитання дискусійного характеру:

1. Чи завжди виплата дивідендів є свідченням ефективної фінансової діяльності підприємства?
2. Що є пріоритетнішим для підприємства: стабільні дивіденди чи реінвестування прибутку в розвиток?
3. Чи може агресивна дивідендна політика погіршити фінансову стійкість підприємства?
4. Наскільки справедливою є концепція іррелевантності дивідендної політики в умовах недосконалого ринку капіталу?
5. Як дивідендна політика впливає на інвестиційну привабливість підприємства?
6. Чи доцільно змінювати дивідендну політику залежно від фази життєвого циклу підприємства?

7. В яких випадках відмова від виплати дивідендів може бути економічно обґрунтованою?
8. Чи повинні інтереси акціонерів завжди домінувати над потребами фінансового розвитку підприємства?
9. Як рівень фінансових ризиків впливає на вибір дивідендної політики суб'єкта господарювання?
10. Чи можна вважати дивідендну політику інструментом сигналізації фінансового стану підприємства?
11. Наскільки об'єктивними є показники оцінки дивідендної політики в умовах нестабільного фінансового середовища?
12. Чи повинна дивідендна політика бути сталою, чи її гнучкість є ознакою ефективного фінансового управління?

Тема 6. Фінансування суб'єктів господарювання за рахунок позикового капіталу

Перелік питань:

- 6.1. Позиковий капітал підприємства, його ознаки та складові*
- 6.2. Форми та види кредитів, що надаються підприємствам*
- 6.3. Залучення фінансових ресурсів підприємством шляхом випуску облігацій*
- 6.4. Показники доцільності та ефективності залучення позикових ресурсів*

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Економічну сутність позикового капіталу як джерела фінансування діяльності підприємства, його відмінність від власного капіталу, основні ознаки (строковість, платність, поверненість) та місце у структурі фінансових ресурсів суб'єкта господарювання.

- Склад і структуру позикового капіталу підприємства, зокрема короткострокові та довгострокові зобов'язання, банківські кредити, комерційні кредити, позики, фінансовий лізинг, а також їх роль у забезпеченні безперервності операційної та інвестиційної діяльності.
- Форми та види кредитів, що надаються підприємствам, умови їх отримання, вартість залучення, переваги та недоліки використання різних кредитних інструментів залежно від фінансового стану та потреб підприємства.
- Механізм залучення фінансових ресурсів шляхом випуску облігацій підприємства, особливості емісії корпоративних облігацій, їх вплив на структуру капіталу, фінансові ризики та зобов'язання емітента перед інвесторами.
- Показники оцінки доцільності та ефективності використання позикового капіталу, зокрема коефіцієнти фінансового левериджу, платоспроможності, покриття відсотків, вартості позикових ресурсів та їх вплив на рентабельність власного капіталу.
- Вплив залучення позикових коштів на фінансову стійкість, ліквідність і рівень фінансових ризиків підприємства, а також необхідність дотримання оптимального співвідношення власного і позикового капіталу.
- Роль позикового фінансування у підвищенні ефективності фінансової діяльності підприємства та забезпеченні зростання його ринкової вартості за умови раціонального управління борговими зобов'язаннями.

Глосарій:

- позиковий капітал
- кредит
- банківський кредит
- комерційний кредит
- довгострокові зобов'язання
- поточні зобов'язання

- кредиторська заборгованість
- відсоткова ставка
- кредитний договір
- забезпечення кредиту
- облігації підприємств
- облігаційна позика
- фінансовий лізинг
- операційний лізинг
- факторинг
- форфейтинг
- вексель
- коефіцієнт покриття
- коефіцієнт залучення позик
- оборотність кредитних ресурсів
- коефіцієнт доцільності залучення позик
- кредитовіддача
- кредитомісткість
- коефіцієнт кратності відсотків
- кредитоспроможність
- платоспроможність
- фінансовий важіль
- вартість позикового капіталу
- ефект фінансового левериджу

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Розглянути економічну сутність і функції кредиту та обґрунтувати необхідність залучення позикових коштів у фінансовій діяльності підприємства.
2. Дослідити особливості банківського кредитування підприємств, умови надання кредитів та їх вплив на фінансовий стан суб'єктів господарювання.
3. Проаналізувати комерційні кредити, порядок їх залучення та основні підходи до управління кредиторською заборгованістю.

4. Вивчити облігаційні запозичення як інструмент залучення фінансових ресурсів суб'єктами підприємництва та оцінити доцільність їх використання.
5. Розглянути фінансовий лізинг як складову довгострокового фінансування підприємства та визначити його переваги і недоліки порівняно з іншими формами позикового фінансування.
6. Опрацювати практичні аспекти залучення банківських кредитів, зокрема порядок підготовки кредитної заявки та необхідної фінансової документації.
7. Здійснити розрахунок показників ефективності залучення позикових ресурсів та проаналізувати їх вплив на фінансову стійкість підприємства.
8. Провести оцінку кредитоспроможності підприємства на основі фінансових коефіцієнтів та показників платоспроможності.

Запитання дискусійного характеру:

1. В яких випадках використання позикових ресурсів є фінансово доцільнішим за самофінансування?
2. Наскільки виправданим є високий рівень боргового навантаження в умовах економічної нестабільності?
3. Які чинники мають вирішальний вплив на вибір форми кредитування підприємства?
4. Чи може позиковий капітал бути джерелом фінансових ризиків для суб'єкта господарювання?
5. Банківське кредитування чи облігаційні запозичення: яка форма є ефективнішою для підприємства і за яких умов?
6. Як рівень кредитоспроможності підприємства впливає на доступність і вартість позикових ресурсів?
7. Чи доцільно малим підприємствам активно використовувати довгострокові кредити?

8. Які переваги та недоліки має фінансовий лізинг порівняно з банківським кредитом?
9. Як структура позикового капіталу впливає на фінансову стійкість підприємства?
10. Чи завжди ефект фінансового левериджу є позитивним для підприємства?
11. Наскільки важливо враховувати вартість позикового капіталу при прийнятті фінансових рішень?
12. Яку роль відіграють банки у забезпеченні фінансової дисципліни підприємств?
13. Чи може надмірне використання позикових ресурсів призвести до втрати фінансової незалежності підприємства?
14. Як змінюється політика залучення позикового капіталу залежно від стадії життєвого циклу підприємства?

МОДУЛЬ 2

НАПРЯМКИ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Тема 7. Фінансова діяльність на етапі реорганізації підприємств

Перелік питань:

7.1. Реорганізація підприємства та її основні форми

7.2. Укрупнення підприємства

7.3. Особливості розукрупнення підприємства

7.4. Перетворення як спосіб реорганізації підприємства

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Зміст реорганізації підприємства як особливої стадії його життєвого циклу, мету та причини її проведення. Види реорганізації: укрупнення підприємства, поділу підприємства, без зміни розмірів підприємства.
- Основні форми реорганізації підприємств (злиття, приєднання, придбання, поглинання, поділ, виділення, перетворення), їх правові та фінансові особливості, а також відмінності між укрупненням і розукрупненням підприємств з позиції управління фінансовими ресурсами.
- Фінансові наслідки укрупнення підприємств, зокрема вплив концентрації капіталу на структуру активів і пасивів, зміну фінансових потоків, можливості оптимізації витрат, підвищення інвестиційної привабливості та доступу до позикового капіталу. Складання передавального балансу.
- Особливості фінансової діяльності в процесі розукрупнення підприємств, включаючи перерозподіл активів і зобов'язань між новоствореними суб'єктами, формування їх власного капіталу, забезпечення фінансової

самостійності та мінімізацію фінансових ризиків.
Розподільний баланс як елемент розукрупнення.

- Перетворення як спосіб реорганізації підприємства, його вплив на структуру капіталу, права власників, порядок формування статутного капіталу та особливості фінансового планування після зміни організаційно-правової форми.

Глосарій:

- реорганізація підприємства
- злиття підприємств
- приєднання підприємств
- поділ підприємства
- виділення підприємства
- перетворення підприємства
- укрупнення підприємств
- розукрупнення підприємств
- правонаступництво
- передавальний акт
- розподільний баланс
- передавальний баланс
- кризове підприємство
- антикризове управління
- реструктуризація капіталу
- реструктуризація заборгованості
- поглинання (аквізиція)
- горизонтальне укрупнення
- діагональне укрупнення
- вертикальне укрупнення
- фінансова санація

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Розглянути основні форми реорганізації підприємств та охарактеризувати їх фінансові й правові особливості.

2. Дослідити форми укрупнення підприємств (злиття, приєднання) та оцінити їх вплив на структуру капіталу і фінансові результати діяльності.
3. Проаналізувати шляхи розукрупнення підприємств (поділ, виділення) та умови їх доцільного застосування.
4. Вивчити порядок перетворення підприємств і визначити його вплив на фінансову діяльність та права власників.
5. Дослідити зарубіжний досвід проведення реорганізації підприємств і оцінити можливості його використання в національній практиці.
6. Проаналізувати фінансову санацію кризових підприємств як інструмент відновлення платоспроможності та фінансової стійкості.

Запитання дискусійного характеру:

1. Чи завжди реорганізація є ефективним інструментом фінансового оздоровлення підприємства?
2. Які форми реорганізації є найбільш доцільними в умовах фінансової кризи?
3. Як укрупнення підприємств впливає на їх фінансову стійкість і конкурентоспроможність?
4. В яких випадках розукрупнення підприємства є економічно виправданим?
5. Які фінансові ризики супроводжують процес реорганізації підприємств?
6. Чи може перетворення організаційно-правової форми безпосередньо покращити фінансові результати діяльності підприємства?
7. Як інтереси власників і кредиторів враховуються в процесі реорганізації?
8. Яку роль відіграє фінансовий аналіз у прийнятті рішень щодо реорганізації підприємства?
9. Чи доцільно застосовувати зарубіжний досвід реорганізації без адаптації до національних умов?

10. Які переваги та недоліки має фінансова санація порівняно з ліквідацією підприємства?
11. Наскільки ефективним є державне втручання у процеси реорганізації кризових підприємств?
12. Чи завжди укрупнення підприємств призводить до економії фінансових ресурсів?
13. Як реорганізація впливає на структуру капіталу підприємства?
14. Які показники доцільно використовувати для оцінки ефективності реорганізації?
15. Чи може реорганізація бути інструментом довгострокового стратегічного розвитку підприємства?

Тема 8. Фінансові інвестиції суб'єктів підприємницької діяльності

Перелік питань:

- 8.1. Сутність і класифікація фінансових інвестицій підприємства
- 8.2. Довгострокові фінансові інвестиції
- 8.3. Характеристика поточних фінансових інвестицій
- 8.4. Оцінка вартості фінансових інвестицій

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Фінансові інвестиції підприємства як напрям розміщення тимчасово вільних фінансових ресурсів з метою отримання доходу та зростання вартості капіталу. Важливо розуміти відмінності між фінансовими та реальними інвестиціями, а також їх роль у забезпеченні фінансової стійкості та розвитку суб'єкта господарювання.
- Класифікація фінансових інвестицій за строками здійснення (довгострокові та поточні), за об'єктами інвестування (цінні папери, корпоративні права, депозити), за ступенем контролю над об'єктом інвестування та за рівнем ризику.

Зверніть увагу на взаємозв'язок класифікації інвестицій із цілями інвестиційної політики підприємства.

- Особливості довгострокових фінансових інвестицій, зокрема інвестицій у дочірні, асоційовані та спільні підприємства, вкладень у боргові та пайові цінні папери з терміном утримання понад один рік. Важливо розуміти їх вплив на структуру активів, фінансові результати та інвестиційну привабливість підприємства.
- Характеристика поточних фінансових інвестицій як інструмента управління ліквідністю та короткостроковими фінансовими ресурсами. Зверніть увагу на їх роль у забезпеченні платоспроможності підприємства та мінімізації фінансових ризиків.
- Методи оцінки вартості фінансових інвестицій, зокрема оцінку за справедливою вартістю, за собівартістю, за методом участі в капіталі, а також порядок переоцінки інвестицій і відображення її результатів у фінансовій звітності.
- Взаємозв'язок фінансових інвестицій із фінансовими результатами діяльності підприємства, формуванням доходів, витрат, фінансових ризиків і грошових потоків.

Глосарій:

- фінансові інвестиції
- інвестиційна політика підприємства
- довгострокові фінансові інвестиції
- поточні фінансові інвестиції
- фіксована ставка дохідності
- справедлива вартість
- метод участі в капіталі
- ефективна ставка процента
- інвестиційний дохід
- фондові інструменти
- акції
- облігації

- ринкова вартість цінних паперів
- інвестиційний ризик
- дивідендний дохід
- акції
- облігації
- інвестиційний портфель
- ліквідність фінансових інструментів
- доходність інвестицій
- ощадні сертифікати

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Проаналізувати доцільність здійснення інвестицій у фінансові інструменти з фіксованою ставкою доходності з урахуванням рівня ризику та очікуваного доходу.
2. Дослідити порядок оцінки фінансових інвестицій за справедливою вартістю та визначити особливості її застосування у фінансовій звітності підприємства.
3. Розглянути метод участі в капіталі як інструмент оцінки фінансових інвестицій у дочірні та асоційовані підприємства.
4. Охарактеризувати основні форми фінансових інвестицій підприємства та умови їх використання в інвестиційній діяльності.
5. Дослідити класифікацію фондових інструментів за рівнем доходності, ризику та ліквідності.
6. Розкрити сутність та етапи формування політики управління фінансовими інвестиціями на підприємстві.
7. Оцінити ефективність інвестування в окремі фінансові інструменти з використанням показників доходності та ризику.
8. Проаналізувати основні моделі оцінки вартості облігацій та визначити сферу їх практичного застосування.

9. Розглянути підходи до оцінки вартості акцій залежно від виду акцій та умов функціонування фондового ринку.
10. Дослідити метод ефективної ставки процента як інструмент оцінки вартості фінансових інвестицій.
11. Порівняти довгострокові та короткострокові фінансові інвестиції за критеріями дохідності, ризику та впливу на фінансовий стан підприємства.

Запитання дискусійного характеру:

1. Які чинники є вирішальними при виборі фінансових інструментів для інвестування підприємства?
2. Чи завжди інвестиції з фіксованою ставкою дохідності є менш ризиковими порівняно з інвестиціями у пайові інструменти?
3. Наскільки об'єктивною є оцінка фінансових інвестицій за справедливою вартістю в умовах нестабільного ринку?
4. В яких випадках метод участі в капіталі є найбільш доцільним для оцінки фінансових інвестицій?
5. Які переваги та недоліки мають довгострокові фінансові інвестиції порівняно з короткостроковими?
6. Як рівень інвестиційного ризику впливає на вибір моделей оцінки вартості фінансових інструментів?
7. Чи може підприємство повністю уникнути ризиків у процесі фінансового інвестування?
8. Яку роль відіграє інвестиційна політика у забезпеченні фінансової стійкості підприємства?
9. Наскільки доцільним є використання універсальних моделей оцінки вартості акцій для різних галузей економіки?
10. Чи завжди висока дохідність фінансових інвестицій свідчить про їх ефективність?
11. Як ліквідність фондових інструментів впливає на інвестиційні рішення підприємства?

12. Які обмеження має метод ефективної ставки процента при оцінці фінансових інвестицій?
13. Чи є доцільним поєднання різних форм фінансових інвестицій в одному інвестиційному портфелі?
14. Як змінюється підхід до оцінки фінансових інвестицій залежно від строків їх утримання?
15. Яким чином фінансові інвестиції впливають на вартість підприємства?

Тема 9. Оцінка вартості підприємства

Перелік питань:

9.1. Необхідність та принципи оцінки вартості підприємства

9.2. Інституційне забезпечення вартості підприємства

9.3. Методи оцінювання вартості підприємства

9.4. Оцінювання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Економічна необхідність оцінки вартості підприємства в сучасних умовах господарювання, її роль у процесах купівлі-продажу бізнесу, реорганізації, залучення інвестицій, кредитування, санації та банкрутства. Усвідомте значення оцінки вартості для прийняття управлінських і фінансових рішень.
- Основні принципи оцінки вартості підприємства (корисності, заміщення, очікування доходів, зміни вартості, очікування найкращого та найбільш ефективного використання, об'єктивності), а також їх вплив на вибір методів і результат оцінювання.

- Інституційне забезпечення процесу оцінки вартості підприємства, зокрема роль державних органів, професійних оціночних організацій, стандартів оцінки, нормативно-правової бази та вимог до суб'єктів оціночної діяльності.
- Методичні підходи до оцінювання вартості підприємства – дохідний, витратний та ринковий, їх особливості, переваги, недоліки та сфери застосування залежно від мети оцінки та інформаційного забезпечення.
- Особливості оцінювання вартості підприємства як цілісного майнового комплексу, включаючи врахування матеріальних і нематеріальних активів, ділової репутації (гудвілу), потенціалу генерування доходів та синергетичного ефекту.

Глосарій:

- вартість підприємства
- ринкова вартість
- інвестиційна вартість
- пасивний інвестор
- активний інвестор
- справедлива вартість
- оціночна діяльність
- об'єкт оцінки
- суб'єкт оціночної діяльності
- дохідний підхід
- ринковий підхід
- майновий (витратний) підхід
- грошовий потік
- дисконтована вартість
- ставка дисконту
- капіталізація доходу
- порівняльний аналіз
- аналоги (порівняльні підприємства)

- чисті активи
- нематеріальні активи
- гудвіл
- відновна вартість
- ризик оцінювання
- середньозважена вартість капіталу
- цілісний майновий комплекс

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Проаналізувати різновиди вартості майна та майнових прав підприємства, визначити фактори, що впливають на їх формування, та обґрунтувати доцільність використання кожного виду вартості в процесі оцінювання.
2. Дослідити критерії вибору методів оцінки вартості підприємства залежно від мети оцінки, фінансового стану підприємства, доступності інформації та ринкових умов.
3. Охарактеризувати доходний підхід до оцінки вартості підприємства, розкрити його економічну сутність, основні методи та умови застосування в практиці фінансового аналізу.
4. Розглянути особливості застосування ринкового підходу в оцінці вартості підприємства, визначити його переваги, обмеження та можливості використання в умовах вітчизняного ринку.
5. Дослідити майновий (витратний) підхід до оцінки вартості підприємства, проаналізувати порядок визначення вартості чистих активів та роль цього підходу в оцінюванні підприємства як цілісного майнового комплексу.

Запитання дискусійного характеру:

1. Чи можна вважати ринкову вартість підприємства найбільш об'єктивною в усіх ситуаціях?
2. Які фактори мають вирішальний вплив на зміну вартості підприємства в умовах нестабільної економіки?

3. В яких випадках доцільніше застосовувати дохідний підхід, а не майновий?
4. Чи завжди фінансові результати відображають реальну вартість бізнесу?
5. Наскільки коректним є використання ринкового підходу за низької активності фондового ринку?
6. Чи можна достовірно оцінити нематеріальні активи підприємства?
7. Які ризики виникають при виборі неправильного методу оцінки вартості підприємства?
8. Як впливає стадія життєвого циклу підприємства на вибір підходу до оцінки?
9. Чи можлива універсальна методика оцінки вартості підприємства для всіх галузей?
10. У чому полягає відмінність між оцінкою вартості активів і оцінкою бізнесу як цілісного майнового комплексу?
11. Як фактори зовнішнього середовища впливають на кінцеву оціночну вартість?
12. Чи може оцінка вартості підприємства бути інструментом фінансового прогнозування?

Тема 10. Фінансовий контролінг на підприємстві

Перелік питань:

10.1. Суть, завдання та види контролінгу

10.2. Функції та методи контролінгу

10.3. Контролінг і система раннього прогнозування фінансового стану суб'єкта господарювання

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Суть контролінгу як саморегулюючої системи методів та інструментів, що поєднує планування, облік, аналіз, контроль і координацію управлінських рішень. Важливо

чітко відмежовувати контролінг від внутрішнього контролю та управлінського обліку.

- Мета та завдання фінансового контролінгу, зокрема, забезпечення інформаційної підтримки менеджменту, підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами, координацію стратегічних і оперативних цілей підприємства, а також своєчасне виявлення відхилень від запланованих показників.
- Класифікація видів контролінгу (стратегічний, поточний, оперативний), їх функціональні особливості та роль у системі управління підприємством залежно від масштабів і напрямів діяльності суб'єкта господарювання.
- Функції фінансового контролінгу, серед яких особливу увагу слід приділити: інформаційній, координаційній, аналітичній, контрольній, бюджетування, вироблення стратегії розвитку та внутрішнього аудиту.
- Методи контролінгу: загальнометодологічні (порівняння, спостереження, групування, фінансовий аналіз, трендовий аналіз, систематизація, прогнозування) загально-економічні (аналіз точки безбитковості, вартісний аналіз, бенчмаркінг, портфельний аналіз, ABC-аналіз, XYZ-аналіз, SWOT-аналіз, методи фінансового прогнозування).
- Роль контролінгу в системі раннього прогнозування фінансового стану підприємства, зокрема, у виявленні загроз ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості, а також у попередженні кризових явищ і ризику банкрутства.

Глосарій:

- фінансовий контролінг
- оперативний контролінг
- стратегічний контролінг
- система контролінгу
- інструменти контролінгу
- методи фінансового контролінгу

- бюджетування
- бюджетний контроль
- аналіз відхилень
- точка беззбитковості
- маржинальний дохід
- ABC-аналіз
- портфельний аналіз
- бенчмаркінг
- вартісний аналіз
- інвестиційний контролінг
- SWOT-аналіз
- CVP - аналіз
- поточний контролінг
- аналіз сильних і слабких сторін
- фінансове планування
- фінансова стратегія
- оперативне управління
- контроль фінансових результатів
- система раннього попередження та реагування

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Розглянути сутність та практичне значення методів оперативного фінансового контролінгу в управлінні підприємством.
2. Дослідити методи стратегічного фінансового контролінгу та їх роль у формуванні довгострокової фінансової стратегії.
3. Проаналізувати організаційно-методичні основи побудови системи контролінгу на підприємстві.
4. Вивчити особливості застосування контролінгу в управлінні інвестиційною діяльністю підприємства.
5. Розкрити економічну сутність аналізу точки беззбитковості та його значення для прийняття управлінських рішень.

6. Охарактеризувати бенчмаркінг як інструмент фінансового та стратегічного контролінгу.
7. Дослідити можливості використання вартісного аналізу для оптимізації витрат підприємства.
8. Проаналізувати сутність і напрями застосування портфельного аналізу в системі контролінгу.
9. Розглянути методологію проведення АВС-аналізу та оцінити його практичну ефективність.
10. Дослідити значення аналізу сильних і слабких сторін підприємства в процесі фінансового контролінгу.
11. Охарактеризувати бюджетування як ключовий інструмент оперативного фінансового контролінгу та оцінити його вплив на фінансові результати підприємства.

Запитання дискусійного характеру:

1. У чому полягає принципова відмінність між оперативним і стратегічним фінансовим контролінгом?
2. Наскільки доцільним є впровадження системи контролінгу на малих підприємствах?
3. Чи може бюджетування бути ефективним без розвинутої системи контролінгу?
4. Які ризики виникають за відсутності аналізу точки беззбитковості в управлінні підприємством?
5. Чи завжди бенчмаркінг сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства?
6. Які обмеження має АВС-аналіз у практиці фінансового управління?
7. Чи можна вважати портфельний аналіз ефективним інструментом стратегічного контролінгу?
8. Яку роль відіграє вартісний аналіз у процесі прийняття управлінських рішень?
9. Як система контролінгу впливає на інвестиційну привабливість підприємства?
10. Чи здатний фінансовий контролінг попередити кризові явища на підприємстві?

11. Наскільки важливим є аналіз сильних і слабких сторін у системі фінансового контролінгу?
12. Чи можливе ефективне стратегічне управління без застосування контролінгу?
13. Як цифровізація змінює методи та інструменти фінансового контролінгу?
14. Чи можна вважати контролінг інструментом забезпечення фінансової безпеки підприємства?

Тема 11. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання

Перелік питань:

11.1. Місце бюджетування у системі фінансових планів

11.2. Методичні основи бюджетування

11.3. Система бюджетування на підприємстві

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

- Роль бюджетування у системі фінансового планування підприємства, його взаємозв'язок із стратегічними, тактичними та оперативними фінансовими планами. Основні завдання бюджетування.
- Економічну сутність бюджетування як інструменту фінансового управління, його значення для координації діяльності структурних підрозділів, підвищення фінансової дисципліни та забезпечення досягнення запланованих фінансових показників.
- Принципи бюджетування, зокрема, точності, централізації, координації, спеціалізації, декомпозиції, повноти, прозорості, періодичності. Способи бюджетування, які використовують суб'єкти господарювання: нуль-базис-бюджетування, бюджетування від досягнутого та розробка бюджетів з проробленням додаткових варіантів.

- Класифікація методів бюджетування за рівнем централізації, за способом розрахунку планових бюджетних показників, за рівнем пристосування бюджетування до змін зовнішнього середовища. Доцільно порівняти їх переваги, недоліки та умови застосування на підприємствах різних масштабів і галузей.
- Система бюджетів підприємства: зведений бюджет та часткові (функціональні) бюджети, інтегровані у зведений бюджет. Операційні, фінансові, зведений бюджет, їх структура та взаємозв'язок. Особливу увагу слід приділити бюджету доходів і витрат, бюджету руху грошових коштів та прогнозного бухгалтерського балансу.
- Організацію системи бюджетування на підприємстві, включаючи визначення центрів фінансової відповідальності, розподіл повноважень і відповідальності між учасниками бюджетного процесу, а також регламентацію процедур планування, затвердження та контролю виконання бюджетів.
- Сучасні тенденції розвитку бюджетування, зокрема, автоматизацію бюджетного процесу, інтеграцію бюджетування з системами контролінгу та використання цифрових інструментів у фінансовій діяльності підприємства.

Глосарій:

- бюджетування
- фінансове планування
- система бюджетування
- зведений бюджет
- операційний бюджет
- фінансовий бюджет
- бюджет продажу
- бюджет витрат
- бюджет руху грошових коштів
- прогнозний бухгалтерській баланс
- центри відповідальності

- планування прибутку
- грошовий потік
- прогнозування
- бюджетний контроль
- аналіз відхилень
- планові показники
- фактичні показники
- гнучкий бюджет
- статичний бюджет
- нуль-базис-бюджетування
- бюджети від досягненого
- прогноз прибутків і збитків
- бюджет капітальних інвестицій

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Дослідити систему бюджетування підприємства як складову фінансової діяльності та обґрунтувати її значення для забезпечення фінансової стійкості й ефективності діяльності суб'єкта господарювання.
2. Проаналізувати особливості бюджетування суб'єктів малого підприємництва, визначити спрощені підходи до складання бюджетів і проблеми їх практичного застосування.
3. Розглянути технологію складання бюджетів на підприємстві, охарактеризувати основні етапи бюджетного процесу та учасників бюджетування.
4. Дослідити порядок планування прибутків і збитків, визначити взаємозв'язок між доходами, витратами та фінансовими результатами підприємства.
5. Здійснити аналіз прогнозу руху грошових коштів, обґрунтувати його значення для забезпечення платоспроможності та ліквідності підприємства.
6. Охарактеризувати бюджетний контроль та аналіз відхилень, визначити їх роль у прийнятті управлінських рішень і коригуванні фінансових планів.

Запитання дискусійного характеру:

1. Чи може ефективна система бюджетування забезпечити фінансову стійкість підприємства в умовах нестабільного ринку?
2. Які переваги та обмеження має бюджетування для суб'єктів малого підприємництва?
3. Наскільки доцільним є впровадження складної системи бюджетування на малих підприємствах?
4. Чи можна розглядати бюджетування як інструмент стратегічного управління?
5. Яка роль центрів фінансової відповідальності в підвищенні ефективності бюджетного процесу?
6. Чи завжди відхилення фактичних показників від планових свідчать про неефективність управління?
7. Які чинники найбільше впливають на точність прогнозу руху грошових коштів?
8. У чому полягають переваги гнучкого бюджету порівняно зі статичним?
9. Як бюджетування впливає на мотивацію менеджерів та персоналу підприємства?
10. Чи може надмірна деталізація бюджетів знижувати оперативність управлінських рішень?
11. Яку роль відіграє бюджет доходів і витрат у плануванні фінансових результатів підприємства?
12. Чи є можливим ефективний бюджетний контроль без автоматизованих систем управління?
13. Як поєднати бюджетування з системою фінансового контролінгу?
14. Які ризики виникають у разі формального підходу до бюджетного планування?
15. Наскільки бюджетування сприяє підвищенню прозорості фінансової діяльності підприємства?

Тема 12. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічних відносин

Перелік питань:

12.1. Суть зовнішньоекономічної діяльності, принципи та види

12.2. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств

12.3. Митне оформлення вантажів

12.4. Валютно-фінансові умови зовнішньоекономічних контрактів

12.5. Платіжні умови зовнішньоекономічних контрактів

Порада студентів. Опрацьовуючи питання за темою, зверніть увагу на такі аспекти:

1. Економічна сутність зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД): експортно-імпортні операції, принципи їх організації, види зовнішньоекономічної діяльності (товарна, інвестиційна, фінансова, ліцензійна тощо) та їх вплив на фінансовий стан підприємства. Основні завдання фінансиста в процесі здійснення суб'єктом господарювання зовнішньоекономічних операцій.
2. Органи, що здійснюють державне регулювання ЗЕД, нормативно-правова база, податкові та митні пільги, валютні обмеження, а також інструменти стимулювання та контролю зовнішньоекономічної діяльності.
3. Митне оформлення, метою якого є забезпечення дотримання встановленого законодавством України порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. Порядок декларування товарів, категорії митного контролю, види документів та процедури, що забезпечують законність та безпеку операцій у зовнішній торгівлі.

4. Фінансово-розрахункові умови зовнішньоекономічних контрактів, як визначають курс визначеного виду платіжного засобу, час коригування курсу валюти платежу на визначеному валютному ринку, курс перерахунку.
5. Платіжні умови зовнішньоекономічних контрактів, зокрема спосіб платежу, форма розрахунку, розрахункові інструменти, спосіб гарантування поставки імпортеру, вид гарантії платежу для експортера, терміни здійснення розрахунків. Переваги та ризики форм розрахунків для експортерів і імпортерів.

Глосарій:

- зовнішньоекономічна діяльність
- зовнішньоекономічний контракт
- валютні операції
- валюта контракту
- валюта платежу
- платіжні умови контракту
- акредитив
- інкасо
- банківський переказ
- авансовий платіж
- відкритий рахунок
- форфейтинг
- факторинг
- валютний ризик
- курсові різниці
- митна вартість товару
- митні платежі
- митне мито
- податок на додану вартість при імпорті
- акцизний податок
- валютне регулювання
- валютний контроль
- ефективність зовнішньоекономічних операцій

- чистий валютний дохід
- рентабельність зовнішньоекономічної діяльності

Завдання для самостійної роботи студентів:

1. Дослідити валютно-фінансові та платіжні умови зовнішньоекономічних контрактів і оцінити їх вплив на фінансові результати підприємства.
2. Проаналізувати основні джерела та форми фінансування зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.
3. Вивчити чинні правила здійснення валютних розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності та їх обмежувальний вплив на підприємства.
4. Охарактеризувати типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів та визначити умови їх застосування.
5. Дослідити економічну сутність форфейтингу та можливості його використання у зовнішньоторговельних операціях.
6. Проаналізувати порядок визначення митної вартості товару та розрахунку митних платежів.
7. Оцінити вплив оподаткування зовнішньоекономічних операцій на фінансові результати підприємства.
8. Дослідити особливості оподаткування доходів від операцій з іноземною валютою та виникнення курсових різниць.
9. Визначити систему показників оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства та обґрунтувати їх практичне значення.

Запитання дискусійного характеру:

1. Які валютно-фінансові умови зовнішньоекономічного контракту є найбільш критичними для фінансової безпеки підприємства?
2. Чи завжди вибір валюти платежу впливає на ефективність зовнішньоекономічної операції?

3. Які платіжні умови є найбільш безпечними для експортера та імпортера?
4. Чи можна мінімізувати валютні ризики без використання фінансових деривативів?
5. Наскільки доцільним є використання форфейтингу в сучасних умовах нестабільності валютних ринків?
6. Яку роль відіграє банківська система у фінансуванні зовнішньоекономічної діяльності підприємств?
7. Чи впливають митні платежі на конкурентоспроможність вітчизняних підприємств на міжнародних ринках?
8. Як зміни податкового законодавства впливають на доцільність здійснення зовнішньоекономічних операцій?
9. Чи завжди зростання обсягів експорту означає підвищення ефективності діяльності підприємства?
10. Які показники найточніше відображають ефективність зовнішньоекономічної діяльності?
11. Чи доцільно підприємствам малого бізнесу активно виходити на зовнішні ринки?
12. Як валютне регулювання впливає на свободу підприємницької діяльності?
13. Чи є митна вартість інструментом фіскального тиску на бізнес?
14. Які платіжні умови контрактів є найбільш поширеними у міжнародній практиці та чому?
15. Як цифровізація фінансових розрахунків змінює організацію зовнішньоекономічної діяльності?

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- підручники, навчальні посібники:

1. Марусяк Н.Л. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. .Фінанси та фінансове посередництво : підручник у трьох томах. Том 3 / за ред. проф. П.О. Нікіфорова, доц. Н.А. Бак. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 204 с. С.155-203. <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11042>
2. Марусяк Н.Л. Фінанси підприємств. Фінанси та фінансове посередництво : підручник. У 3-х тт. Том 1 / за ред. П.О. Нікіфорова, Н.А. Бак. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 452 с. С. 292-245. <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/11041>
3. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 320 с.
4. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: методичні вказівки / Укл. Н.Л. Марусяк, Н.А. Бак. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2020. 55 с.
5. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посібник / Укл. Н.Л. Марусяк. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2022. 180 с.

- законодавчі акти й нормативні документи:

1. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ, МСФЗ для МСП, МСБО, тлумачення КТМФЗ, ПКТ), видані Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку зі змінами станом на 1 січня 2012 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України від 01.08.2021 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.

4. Про митний тариф України. Закон України від 4.06.2020 р. № 674-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/674-20#Text>
5. Про валюти і валютні операції. Закон України «від 29.04.2020 № 2473-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19#Text>
6. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні. Закон України від 03.07.2020 № 2658-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>
7. Про платіжні послуги. Закон України від 13.04.2022 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
8. Про фінансовий лізинг. Закон України № 723/97-ВР від 16.01.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80#Text>
9. Податковий кодекс України. Закон України від 02.12.2010 № 275-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

Навчальне видання

Наталія Леонідівна **Марусяк**

ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Методичні рекомендації

Відповідальна за випуск ***Харабара В. М.***

Літературне редагування ***Чекановська Ю.Ю.***

Технічне редагування ***Кудрінська О.М.***

Електронне видання

Підписано до друку 29.06.2026. Формат 60х84/16.

Умов.-друк. арк. 2,8. Обл.-вид. арк. 3,1.

Зам. Н-076.

Видавництво Чернівецького національного університету.

58002, м. Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.